

Kohtuasi C-590/23

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

25. september 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

14. september 2023

Hagejad ja kassaatorid:

CG

YN

Kostjad ja vastustajad kassatsioonimenetluses:

Pelham GmbH

SD

UP

Põhikohtuasja ese

Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste rikkumine, mille aluseks on teiste isikute fonogrammidest väljavõtete kasutamine sämplimise teel

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlus direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 5 lõike 3 punkti k tõlgendamise kohta

Eelotsuse küsimused

1. Kas autoriõiguse piirang pastišis kasutamiseks direktiivi 2001/29/EÜ artikli 5 lõike 3 punkti k tähenduses on üldsäte vähemalt olemasoleva teose või muu põhiobjekti kunstilise käsitlemise, sealhulgas sãmplimise jaoks? Kas mõistele „pastišš“ kehtivad piiravad kriteeriumid, nagu huumori, stiili jälgendamise või tunnustusavalduse nõue?

2. Kas pastišis kasutamine direktiivi 2001/29/EÜ artikli 5 lõike 3 punkti k tähenduses eeldab seda, et tehakse kindlaks kasutaja kavatsus kasutada autoriõigusega kaitstud objekti pastišis, või piisab sellest, kui pastišlik laad on äratuntav isikule, kes tunneb autoriõigusega kaitstavat objekti, millele viidatakse, ja omab pastiši tajumiseks vajalikku intellektuaalset võimekust?

Liidu õigus

Direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 3 punkt k

Liikmesriigi õigus

Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seaduse (Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz, edaspidi „UrhG“) § 51a

Faktiliste asjaolude ja menetluse lühiülevaade

- 1 Ansambel „Kraftwerk“, mille liikmed olid esimene hageja ja teise hageja õiguseellane, avaldas 1977. aastal fonogrammi, mis sisaldas muusikapala „Metall auf Metall“. Teine ja kolmas kostja on muusikapala „Nur mir“ heliloojad, mille esimene kostja mängis sisse 1997. aastal avaldatud fonogrammidel.
- 2 Hagejad väidavad, et kostjad kopeerisid elektroonilist sãmplimistehnikat kasutades muusikapalast „Metall auf Metall“ umbes kahe sekundi pikkuse rütmiseeria ja kasutasid seda helilõiku järjestikku korrates muusikapalas „Nur mir“, kuigi neil oleks olnud võimalik kasutatud rütmiseeria ka endal sisse mängida. Sellega rikkusid nad hagejatele fonogrammitootjatena kuuluvat autoriõigusega kaasnevat õigust. Hagejad esitasid kostjate vastu hagi, milles nõudsid muu hulgas rikkumise lõpetamist, teabe esitamist ning fonogrammide üleandmist nende hävitamise eesmärgil.
- 3 Esimese astme kohus rahuldab hagi. Kostjate apellatsioonkaebus selle otsuse peale jäeti rahuldamata. Pärast seda, kui kostjad olid esitanud kassatsioonkaebuse, saadeti asi tagasi apellatsioonikohtusse. Pärast seda, kui teine apellatsioonkaebus jäeti uuesti rahuldamata ja rahuldamata jäeti ka selle otsuse peale esitatud kassatsioonkaebus, tühistas Bundesverfassungsgericht (liitvabariigi konstitutsioonikohus) kassatsioonikohtu otsused ja apellatsioonikohtu teise otsuse ning saatis asja tagasi eelotsusetaotluse esitanud kohtule. Kolmandas

kassatsioonimenetluses esitas eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule eelotsuse küsimused, millele viimane vastas (29. juuli 2019. aasta kohtuotsus, C-476/17). Kolmanda kassatsiooniloetusega tühistas eelotsusetaotluse esitanud kohus kostjate esitatud kassatsioonkaebuse alusel apellatsioonikohtu otsuse ning saatis asja uuesti arutamiseks ja otsuse tegemiseks tagasi apellatsioonikohtule.

- 4 Apellatsioonikohtus muutis esimese astme kohtu otsust nii, et kostjaid kohustati esitama teavet 22. detsembrist 2002 kuni 7. juunini 2021 toodetud ja/või tarnitud muusikapala „Nur mir“ helisalvestist sisaldavate fonogrammide arvu kohta ning andma hävitamise eesmärgil üle nende fonogrammide koopiad ning selles osas tuvastati nende kohustus kahju hüvitada; ülejäänud osas jättis kohus hagi rahuldamata. Eelotsusetaotluse esitanud kohtule esitatud kassatsioonkaebusega taotlejad hagejad esitatud nõuete rahuldamist ka pärast 7. juunit 2021. Kostjad paluvad jätta kassatsioonkaebus rahuldamata.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 5 Kassatsioonkaebuse rahuldamine sõltub direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 3 punkti k tõlgendamisest.
- 6 Apellatsioonikohtus eitas õigusrikkumist ajavahemikul alates UrhG § 51a jõustumisest 7. juunil 2021. Ta leidis, et rikkumise lõpetamise nõue on põhjendamatu ja et alates 7. juunist 2021 ei ole (enam) alust nõuda teabe esitamist, hävitamise eesmärgil üleandmist ja kahju hüvitamist, sest rütmiseeria sämplimise teel ülevõtmine muusikapalast „Metall auf Metall“ on pastišš UrhG § 51a esimese lause tähenduses alates sellest kuupäevast kehtivas redaktsioonis.
- 7 Kassatsioonkaebus rahuldatakse, kui apellatsioonikohtus on ekslikult eeldanud, et rütmiseeria sämplimise teel ülevõtmine muusikapalast „Metall auf Metall“ on alates 7. juunist 2021 kehtivas redaktsioonis UrhG § 51a esimese lause kohaselt lubatud kasutamine pastiššis, mistõttu ei ole erinevalt hagejate väidetest tegemist neile kui fonogrammitootjatele või esitajatele kuuluvate autoriõigusega kaasnevate õiguste ja esimese hageja autoriõiguse rikkumisega.
- 8 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuvastas apellatsioonikohtus õigesti, et hagejate õigusi fonogrammitootjate ja esitajatena on rikutud ning et ülevõetud rütmiseeria on muusikateos, mis võib olla autoriõigusega kaitstav.
- 9 UrhG § 51a esimese lause kohaselt on avaldatud teose reprodutseerimine, levitamine ja üldsusele edastamine karikatuuris, paroodias ja pastiššis lubatud. Seda sätet kohaldatakse *mutatis mutandis* esitaja ja fonogrammitootja autoriõigusega kaasnevate õiguste suhtes.
- 10 UrhG §-ga 51a on üle võetud direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 3 punkt k ja lõige 4 ning seega tuleb seda tõlgendada direktiiviga kooskõlas.

- 11 Kuna pole täidetud eeldused, et vaidlustatud rütmiseeria ülevõtmine saaks olla muusikapala „Metall auf Metall“ karikatuur või paroodia, on käesolevas asjas otsustava tähtsusega, kas vaidlusalune ülevõtmine toimus pastiši eesmärgil UrhG § 51a tähenduses koostoimes direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 3 punktiga k.
- 12 Esimese eelotsuse küsimuse kohta: tuleb kindlaks teha, kas autoriõiguse piiramine pastišis kasutamisel direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 3 punkti k tähenduses on üldsäte igal juhul olemasoleva teose või muu viiteobjekti kunstilise töötlemise, sealhulgas sämplimise jaoks ning kas pastiši mõiste jaoks kehtivad piiravad kriteeriumid, nagu huumori, stiili jälgendamise või tunnustusavalduse nõue.
- 13 Apellatsioonikohus ei võtnud seisukohta mõiste „pastišš“ tähenduse kohta Euroopa Liidu liikmesriikide tavapärasel keelekasutuses. Paljude liikmesriikide tavapärasel keelekasutuses võib mõiste „pastišš“ tähendusväli ulatuda stiili jälgendamisest juba olemasolevat võõra päritoluga materjali kasutatavate kombineerivate arranžeringute või uute heliteosteni. Kõiki tähendusi, ükskõik kui erinevad nad üksikasjades ka ei oleks, ühendab seejuures millelegi juba olemasolevale viitav laad.
- 14 Asjaolu, et pastišši on koos paroodia ja karikatuuriga reguleeritud autoriõigust piiravas sättes, võib toetada seisukohta, et pastiši, paroodia ja karikatuuri põhiomadused on kattuvad. Euroopa Kohtu praktika kohaselt (3. septembri 2014. aasta otsus kohtuasjas C-201/13: Deckmyn ja Vrijheidsfonds, punkt 20) on paroodia põhitunnused esiteks seostumine olemasoleva teosega, sisaldades samas märgatavaid erinevusi sellest teosest, ja teiseks nalja või pilke väljendamine. Seevastu paroodia puhul ei eeldata, et paroodial peaks olema omaenda algupärane laad.
- 15 Selle kohaselt tuleks ka pastiši põhitunnuseks igal juhul pidada seda, et see seostub olemasoleva teosega, sisaldades samas märgatavaid erinevusi sellest teosest. Seevastu on küsitav, kas pastiši põhitunnus on samamoodi nagu paroodia ja karikatuuri puhul nalja või pilke väljendamine või kas põhitunnus on autoriõigusega kaitstud objekti stiili jälgendamine või tunnustusavalduse vormis sellele viitamine. Ehkki direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 3 punkti k tuleb tõlgendada kitsalt, kuna see sisaldab erandit selle direktiivi artiklites 2 ja 3 ette nähtud õigustest, peab see tõlgendus siiski võimaldama säilitada selliselt piiritletud erandi kasulikku mõju ja järgida selle eesmärki.
- 16 „Pastiššide“ erandi eesmärk võiks viidata sellele, et seda autoriõigust piiravat sätet võiks igatahes pidada üldsätteks olemasoleva teose või muu viiteobjekti kunstilise käsitlemise, kaasa arvatud sämplimise jaoks, mille puhul ei ole vaja muid piiravaid elemente. Euroopa Kohus meenutab sellega seoses direktiiviga 2001/29 üldiselt taotletavaid eesmärke, mille hulgas on ühtlustamine, mis aitab rakendada siseturu nelja vabadust, nagu ka tasakaalu tagamine ühelt poolt autorite ja teiselt poolt kaitstud objektide kasutajate õiguste ja huvide vahel (vt kohtuotsus C-201/13, punktid 25 ja 26).

- 17 Selle sätte kohaselt võiks „pastiši“ erandit kohaldada, kui tegemist on kasutatud teose kunstilise käsitlemisega. Pastiši võimaldavat autoriõiguse piirangut võiks mõista kui üldist autoriõiguse piirangut kunstivabaduse hüvanguks.
- 18 Direktiivi 2001/29 artiklites 2 ja 3 sätestatud autorite, fonogrammitootjate ja esitajate õigused on Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 17 lõike 2 alusel kaitstav intellektuaalomand. Teiselt poolt võib teoste või muude kaitstavate objektide kasutamine karikatuuris, paroodias või pastišis kuuluda sõna- või kunstivabaduse kaitse alla. Seega on siin kõnealune sãmplimistehnika, mille puhul kasutaja kopeerib fonogrammilt helilõigu ja kasutab seda uue teose loomiseks, kunstiline väljendusvorm, mis on hõlmatud EL põhiõiguste harta artikliga 13 kaitstud kunstivabadusega.
- 19 Saksa seadusandja pidas UrhG §-i 51a uue erandi kehtestamisel silmas pastiši laia mõistet, mis peab autorite ja kasutajate õiguste ja huvide asjakohase tasakaalustamise korral hõlmama eelkõige selliseid praktikaid nagu muu hulgas sãmplimine, sest tsiteerivad, jäljendavad ja laenavad kultuuritehnikad on intertekstuaalsuse ja kaasaegset kultuuriloomingut ning „sotsiaalvõrgus“ toimuvat kommunikatsiooni kujundav element.
- 20 Teise eelotsuse küsimuse kohta: lisaks on vaja täpsustada, millal on direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 3 punkti k tähenduses tegemist pastišis kasutamisega. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates peaks piisama sellest, kui tuvastada, et pastišina kasutamine on tuvastatav isikule, kes tunneb autoriõigusega kaitstud objekti, millele viidatakse, ja kellel on pastiši tajumiseks vajalik intellektuaalne võimekus.
- 21 Eelotsuse küsimused on kohtuasjas otsuse tegemiseks olulised. Esimene eelotsuse küsimus on otsuse tegemiseks oluline, arvestades apellatsioonikohtu jãreldusi, et muusikapala „Nur mir“ meenutab küll muusikapalast „Metall auf Metall“ ülevõetud rütmiseeriat, kuid samas erineb sellest märgatavalt, kusjuures see ei jäljenda ei muusikapalast „Metall auf Metall“ ülevõetud rütmiseeria stiili ega kujuta endast nalja või pilke väljendamist. Teine eelotsuse küsimus on kohtuasja lahendamiseks oluline seetõttu, et apellatsioonikohus ei teinud jãreldusi kostjate kavatsuse kohta, kuna leidis, et ei ole vaja tuvastada töötleja jäljendamisele või tunnustusavaldusele suunatud kavatsust.
- 22 Õiguste ja huvide õiglase tasakaalu eesmärki peetakse silmas direktiivi 2001/29 artikli 5 lõikes 5. Selle kohaselt tohib direktiivi artiklis 5 ette nähtud erandeid ja piiranguid kohaldada üksnes teatavatel erijuhtudel, mis ei ole vastuolus teose või muu kaitstud objekti tavapärase kasutusega ega mõjuta põhjendamatult õiguse omaja õiguspäraseid huve (kolmeastmeline kontroll). Apellatsioonikohtu jãrelduste kohaselt on need tingimused käesoleval juhul täidetud.